

Nordbrandt forklaret

Louise Mønster: *Søg ingen sandhed her: Henrik Nordbrandts forfatterskab*, København: Nord Academic, 2025, 576 sider.

Det er en dristig titel, Louise Mønster har valgt til sin doktorafhandling om Henrik Nordbrandts forfatterskab: *Søg ingen sandhed her* hedder den med et citat fra *Håndens skælven i november*. Titlen siger ikke kun noget om sit emne, den er også et udsagn om bogen selv. En doktorafhandling der insisterer på ikke at sidde inde med sandheden! Det virker ganske befriende, og helt i tråd med den forfatter det handler om, men det er også en smule misvisende. Læseren finder, om ikke sandheder, så dog adskillige velunderbyggede synspunkter.

Nordbrandts digte har fulgt Mønster siden ph.d.-afhandlingen *Nedbrydningens opbyggelighed: litterære historier fra det 20. århundredes nordiske modernistiske lyrik* fra 2009, hvor han var én af fjorten digtere, og *Mødesteder: Om Tomas Tranströmer og Henrik Nordbrandts poesi* fra 2013, hvor han blev én blandt to, samt i adskillige artikler i årenes løb. Nu får Nordbrandt så sine egne 576 sider.

Det er den første afhandling, der omfatter hele Nordbrandts forfatterskab (digeren døde som bekendt i 2023). Det gør den grundigt og kompetent og fra en ende af. Bogen er komponeret i et dobbeltgreb: Mønster går kronologisk frem og vælger for hvert kapitel en eller flere primære digtsamlinger, som så kobles til et tema eller et motiv. Læseren indføres i I begyndelsen; Stedet og rejsen; Kærligheden; Identiteten; Metafysik, nihilisme og religionskritik; Huse, spøgelse, hjem og hjemløshed; Lyrikkens huse; Byen, pladsen og torvene; Naturen; Død og sorg; Form og æstetik; Drømme; Tiden; Atmosfære, stemning og poetisk sprog; Det sårbare sind og psykisk lidelse og Politik. Man bemærker, at steder og omgivelser fylder en del, og at emnerne er genkendelige Nordbrandt-emner.

Genkendeligheden kan være svær at undgå. Der er allerede skrevet meget om Nordbrandts forfatterskab (blandt andet af mig selv skal jeg skynde mig at skrive), og det er afhandlingens store udfordring. Det er ikke en tesebåret afhandling, og den kaster heller ikke et bestemt teoretisk perspektiv over forfatterskabet. Det er ellers de to oplagte måder at sikre nye læsninger på. I stedet pibler det nye om Nordbrandt frem ved "at nuancere, supplere og på visse punkter korrigere de gældende forestillinger om forfatterskabet" (s. 516) og igennem påpegningen af, hvordan psykisk lidelse og politisk bid hen imod slutningen blev væsentlige emner.

Tese eller ej, så er der et gennemgående blik, for hvad jeg med to af Mønsters egne ord vil kalde urolige palimpsester. Som i denne passage, hvor drømmens billedskabende forvandlingskraft og sære dobbelteksponeringer sammenlignes med en række tilsvarende træk ved forfatterskabet: "Det er noget af det, der placerer drømmen sammen med de mange andre dynamiske og bevægelige kategorier, vi har mødt i Nordbrandts forfatterskab, og som foruden arabesken inkluderer bl.a. det fænomenologiske steds overlejringer af subjektivt og objektivt, den nomadisk

omflakkende tilværelse, den flydende identitet, de mange spøgelse og enjambe-menternes betydningsmæssige svæv” (s. 349).

Mønster hævder med rette, at tyngdepunktet i Nordbrandt-forskningen har ligget omkring halvfjerdsernes og firsernes middelhavsmiljøer og det arabeske og paradokse, hvorimod de forskydninger, der skete efter årtusindskiftet og ikke mindst i de sidste digtsamlinger, har været oversete, bl.a. af den indlysende grund at de fleste bidrag til forskningen ligger et stykke tid tilbage. Den omstændighed gør bogens sidste to kapitler om psykisk lidelse og politik til dens vigtigste. *Søg ingen sandhed her* får flyttet tyngdepunktet. Det er en væsentlig kvalitet ved bogen.

Det er Nordbrandt selv, der i en række interviews og bøger bringer sit syge sind på banen, tydeligst i selvbiografien *Døden fra Lübeck* (2002) og digtsamlingen *Jetlag* (2015). Der er lidt uklarhed i kapitlet med hensyn til det biografiske. På den ene side kritiserer Mønster modernismens litteraturkritik for ikke at ville anerkende forfatterens rolle i digtene, på den anden får man helt efter den eliotiske (læs: modernistiske) drejebog at vide, at “det selvbiografiske udgangspunkt” er “kunstnerisk transformet” (s. 453), og Mønsters analyse af *Jetlag* ligner bogens andre nærlæsende analyser. Hun benytter sin viden om forfatteren som et perspektiv i sine analyser, men det får, i modsætning til hvad hun antyder, ingen konsekvenser for hendes metode.

Analysen af *Jetlag* samles i tre niveauer, som på forbilledlig vis binder det psykiske og det politiske sammen: Forfatterens nedsmeltning på en flyrejse til Costa Rica reaktualiserer et barndomstraume fra bombningen af København under 2. Verdenskrig, som spejler et alment politisk barbari. I sin gennemgang af den politiske Nordbrandt lykkes Mønster med at trække tråde tilbage i forfatterskabet – ikke mindst får *Armenia* fra 1982 den opmærksomhed, bogen fortjener – og med at parallelføre form og indhold: “en bevidst fornedrende og antipoetisk stil” flugter med “den samme afstumpethed, som man kan møde i det politiske magtspil” (s. 503).

Hvert kapitel begynder som regel med en redegørelse for emnets teori fulgt af en meget grundig gennemgang af de for emnet relevante digte inklusive tilbagekoblinger til teorien og som sagt med fokus på en eller flere udvalgte digtsamlinger. Overflyvningerne af teorifelterne er dækkende og klargørende, men lider af to svagheder: De inkluderer i enkelte tilfælde for indbyrdes modstridende teorier, og de er ofte så almene, at de ikke kaster meget lys over digtene. I gennemgangen af identitetsbegrebet f.eks. optræder de uforenelige væsner eksistenspsykologen Erik Erikson og Jacques Derrida side om side. Konsekvensen bliver, at digtene læses med et for usammenhængende identitetsbegreb. Jeg er fan af eklektisk teori, og jeg er med på, at identitet kan være mange ting hos Nordbrandt, men ikke i det mindste at reflektere over så umage sammensætninger er betænkeligt.

I kapitlet om politik demonstrerer Mønster et for hende typisk forsonende greb: Hverken Georg Lukács eller Theodor W. Adorno sidder inde med hele sandheden, men de har begge lidt ret. Det er der nogle, der mener, og det må være et fornuftigt sted at lande. Efter den landing springer hun så til Jacques Rancière som skal vise sig at blive hendes vigtigste reference i analyserne, men forklarer hans idé om delingen af det sanselige i kun to sætninger. Præciseringen af digtens politik bliver derefter. I kapitlet om Tiden trækkes vi igennem tidsfilosofien fra Heraklit til Reinhart Koselleck, imens analyserne igen begrænser sig til flygtige

tilbagekoblinger til den ene eller den anden tidstænk. Udbyttet af den slags tilbagekoblinger er ikke stort.

Tendensen til både-og-ræsonnementer finder man også i diskussionen med forskningen, i et enkelt tilfælde inkl. begrebsforbistring. Mønster konstaterer en uenighed mellem nihilisterne (mig) og metafysikerne (Jan Rosiek). Vi har begge lidt ret, men ikke helt. Og det er sikkert rigtigt. Det er bare ikke en korrekt modstilling. Uenigheden er ikke nær så generel. Det er en uenighed inden for metafysikken mellem en nihilistisk mystik (mig) og en i forlængelse af T. S. Eliot kristent farvet evighedslængsel (Rosiek). Denne mere præcise uenighed er vanskeligere at ophæve i et både-og. Eksemplet er repræsentativt for både-og-tænkningen, men ikke for den omhyggelighed Mønster ellers diskuterer med. I mange tilfælde evner hun som sagt "at nuancere, supplere og på visse punkter korrigere de gældende forestillinger om forfatterskabet".

Digitlæsningerne spænder fra korte iagttagelser til analyser på to-tre sider. Det kan være en prøvelse at skulle trækkes igennem så godt som samtlige digte med spøgelse, når det er spøgelse, det handler om, og nær ved alle huse, når det gælder digterens forhold til sine boliger. Det største problem er dog den begrænsning, som de mange tematiske analyser af digtene kommer til at betyde for det billede af Nordbrandt, som står tilbage efter endt læsning. Mønster forklarer digtene. Dvs. oversætter dem til en kulturelt læselig diskurs. Men Nordbrandts digte er ikke læselige i Roland Barthes' forstand. De er *scriptible*, men ikke *lisible*. Det brudfyldte ved dem, det at de aldrig synes at gå op, forsvinder fra afhandlingens horisont. Det skyldes, at Mønster kun i ringe grad betragter digtene som sproglige artefakter, men derimod læser dem som personlige udsagn. Analysernes transcendentale referent bliver det (godt nok perforerede og splidagtige men ikke desto mindre uomgængelige) lyriske jeg.

Kun ét kapitel i bogen beskæftiger sig med digtenes form, og de metaforundersøgelser, som har præget forskningen, afskrives som "subtile akademiske diskussioner" (s. 509). Resultatet bliver, på trods af Mønsters forbilledlige sproglige præcision og analytiske omhyggelighed, ind imellem lovligt usubtilt. Analyserne fanges for ofte i gentagne sammenfatninger, a la her er digteren trist, men her er han dog knap så trist, her føler han sig igen igen hjemløs, men her finder han måske endelig hjem. Jeg karikerer, men prisen for ikke at gå i dybden med digtene som digte er en lidt for udglattende eksistenslæsning. Kapitlet om tid f.eks. handler næsten udelukkende om, hvad digtene siger om tiden, ikke om digtenes tid. Et digt som "Nietzsche og de andre" læses på den måde, selvom digtets improviserede form er udtryk for en irreversibel, men samtidig løsgående fremadrettet tidserfaring. Eller hvad med arabeskens og sonettens potentielle tidserfaring, to former Mønster behandler i et andet kapitel?

Af en disputats forventer jeg et større ryk i opfattelsen af forfatterskabet, end hvad jeg får her. Det jeg også forventer, og til gengæld får, er et fra nu af uomgængeligt referenceværk, et på mange måder forbilledligt videnskabeligt arbejde og en afklaret afsløring af et efterhånden halvlangt forskerliv og liv med Nordbrandts digte. Gensynet med dem var glædeligt. De holder.